

Black Swan

En indre kamp bliver til uafrystelige billeder Af Charlotte Cappi Grunnet

Filmens tema er velkendt; kunstnerens liv og værkets tilblivelse og historie glider over i hinanden, men hos instruktøren Darren Aronofsky sprænges både grænse og genre, når der snittes med skarp skalpel til et indblik i en blodig kamp mellem psyke og krop. Aronofsky udfolder det i et både æstetisk og nærmest fysisk pågående og voldsomt og suggererende billedunivers, der med filmiske effekter sprænger lærredet og stikker sig i indens krop dér midt på biograf sædet. Akkompagneret af Tjajkovskijs toner til Svanesøen, som indeholder al den smertens voldsomhed og forløsning teenageår kan opleves med, lader man sig modvilligt og velvilligt rive med ned i den opløsning og afgrund som den unge hovedperson, ballerinaen er på vej ned i.

Balletkompagniet skal sætte Svanesøen op. Den unge perfektionistiske ballerina, Nina Sayers, spillet blændende af Natalie Portman, ønsker brændende denne rolle og efter med al uskyldig pigesind at have smurt sine jomfruelig læber med rødt og komme til at bide dansekompaniets leder Thomas Leroy (Vincent Cassel), gives hun chancen.

Som den hvide svane er hun oplagt; fin, sitrende, uskyldig. Men kan hun spille den sorte svane? Den skal kunne vække ubændigt begær og trække underbevidsthedens safter og kræfter frem hos den prins, der egentlig skulle elske og dermed forløse den hvide svane, den jomfruelige Odette for dermed at ophæve hendes fortryllelse i svanedragtens fængsel og gøre hende til menneske. Det tvivler instruktøren på, og som svar på hendes sætning om, at hun ønsker at danse rollen til perfektion, siger han (noget klichéagtigt), at perfektion handler ikke om kontrol, men om at kunne give slip. Den unge jomfru sendes hjem med opfordringen om at røre ved sig selv. Det bliver begyndelsen på en rejse frem mod voksenliv, mod kunsten og mod ikke kun seksualitetens betingelse om at kunne give slip, men også livets og kunstens.

I en form for underbevidsthedens kalejdoskopiske strøm og tab af kontrol og selv glider vi i scene efter scene med hende i denne indre kamp, hvor der gnides, og hvor huden kradses og hives af i strimler, når presset og angsten for at give slip bliver for stor. I denne kamp ryger bamserne ud af det lyserøde pigeværelse, og mor (Barbara Hershey), der ellers på nærmest incestuøs måde har siddet ved hendes seng, smides ud. På de lyserøde lagner i det lyserøde pigeværelse dykker den forførende

konkurrent i balletkompagniet (spillet af Mila Kunis), oplagt som den sorte svane, ned mellem Ninas lår, og hun hengiver sig i ryk, som man dog ikke ved om er en drøm eller fantasi, for på dette tidspunkt glider både drøm og virkelighed mere og mere sammen, hvilket er med til at give filmen dens suspense og gysende karakter, for som seer ved man ikke om det er hendes sind, der sprækker og sortner, eller om konkurrenten virkelig er ude efter hendes liv og rolle.

Fortalt kan kampen virke noget forenklet og banal, og hele filmens styrke er da også dens utrolige billedunivers i ballettens verden, der fungerer som en form for metaforisk kampplads ikke kun mellem sort og hvidt sig, men kampen mellem perfektion og begær, kontrol og drift, barndom og løsrivelse, alderdom og tabte drømme, klaustrofobisk disciplin og nydelse, kunstnerisk forløsning og hensynsløshed - og meget mere, for det er en strøm af emner, der både tages op og antydes i filmen. Hvis man har ungdomsklub, hvor de er 15 og opefter, i kirken og tør, er der nok af emner at tage op i pigegruppen – bl.a. om spiseforstyrrelser og self-cuttere mm.

Aronofsky kan noget med filmmediet, og han tør kradsse og åbne de sår og sprækker i menneskesindet på en måde, der minder om de store græske tragedier. Som både Roman Polanski kunne i visse film og Lars von Trier - på hver sin måde - kan Aronofsky få billedet til at ånde den tilstand, han vil vise. Så når vi følger Nina i så tæt nærbillede, at sveden på hendes overlæbe næsten mærkes på vores egen, overføres hendes angst og kamp. Ligeledes mærker vi sindets mørke og klaustrofobien, når vi følger hende hjem og ind gennem den mærkegrønne gang i lejligheden - hvor hende og moren bor alene - med spejlet der viser hende spaltet ud i flere ansigter samt morens patetiske og uendelige selvportrætter, der vinker til hende fra papiret på væggen.

Jeg ved ikke, hvilken genrebetegnelse man giver denne film – og måske deri ligger det nyskabende og i hvert fald forstyrrende som Aronofsky præsterer. "Black Swan" er både en psykologisk græsk tragedie og balletgyser med splatterelementer og et melodrama om personlig og kunstnerisk opløsning og forløsning. Jeg var både frastødt og fascineret undervejs, og vidste ikke rigtig, om jeg kunne lide den eller syntes, den var både for meget og for lidt, for banal og for klichéagtig til tider, men efterfølgende har jeg overgivet mig, for dens billeder har boret sig ind i sprækkerne til underbevidstheden, og billederne derfra har sin egen subtile vej.

Jeg har fået lyst til at se den en gang til – i al sin gru og i sine ind imellem fantastiske flotte monumentale billedscener, der brager lige i synet på en, og én ting er sikker: Den er ikke sådan til lige at ryste af sig, men der er vel også en grund til, at balletten Svanesøen er en af de mest sete balletter i verden.

Filmfakta

USA 2010 – Instr.: Darren Aronofsky – Manus: John J. McLaughlin, Mark Heyman, Andres Heinz – Medv.: Natalie Portman, Mila Kunis, Vincent Cassel, Barbara Hershey, Winona Ryder, Benjamin Millepied, Ksenia Solo, Krstina Amnapau, Janet Montgomery – 109 min. – Tilladt for børn over 15 år – Biografpremiere d. 20/1 og på DVD d. 28/6 2011 – Udejning/ pressebilleder © Fox / SF Film

Links

<http://cinemazone.dk/review.asp?id=8135&area=1>
https://cinemaonline.dk/Anmeldelse/black_swan.3918.html
<http://www.philm.dk/Movie/Detail?id=1615>
<https://www.nytimes.com/2010/12/03/movies/03black.html>